

Tanári segédlet Ajánlott évfolyam: 8. Időtartam: 45'	Árvízvédelem Fokgazdálkodás		FÖLDRAJZ VÍZBUROK VIZSGÁLATAI
--	--	---	--

Kötelező védőeszköz: 	Balesetvédelmi rendszabályok:
---	--------------------------------------

Az emberek már folyószabályozások előtt is védekeztek az árvizek ellen. Amikor a folyó kilépett medréből, előntötte az alacsonyabb területeket, kitöltve ezáltal az egykor elhagyott folyómedreket, mélyedéseket. Noha a lakosság a magasabb térszíneken építette fel hajlékát, amikor a folyó vízszintje veszélyeztette házaikat, homokból és sárból épített védősáncokon kívül ún. fokokba terelték a vizet ereken, mesterségesen ásott csatornákon keresztül. A nagyvíz levonulásával a vizet vagy a folyóba visszavezették, vagy az ártérben tartották. A fokban maradt víz ívóhelyet biztosított a halaknak, de szárazság idején ezt a vizet öntözésre használták, a szélén nőtt nádat pedig szintén felhasználta a lakosság. Ezt nevezzük fokgazdálkodásnak.

1. Tanulói kísérlet: Készítsük el a fokgazdálkodás modelljét!

Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • Terepasztal vagy egy nagyobb méretű üveglap • Homokozó lapát • Rajztábla, vagy üveglap, amely belefér az üveglapba • Kis locsolókanna, vagy főzőpohár (lombik) 	Szükséges anyagok: <ul style="list-style-type: none"> • Nedves homok • Víz • Apró, színes gyöngyszemek (a vízben élő állatok-halak-szemléltetéséhez) a vízbe téve
--	---

A kísérlet menete:

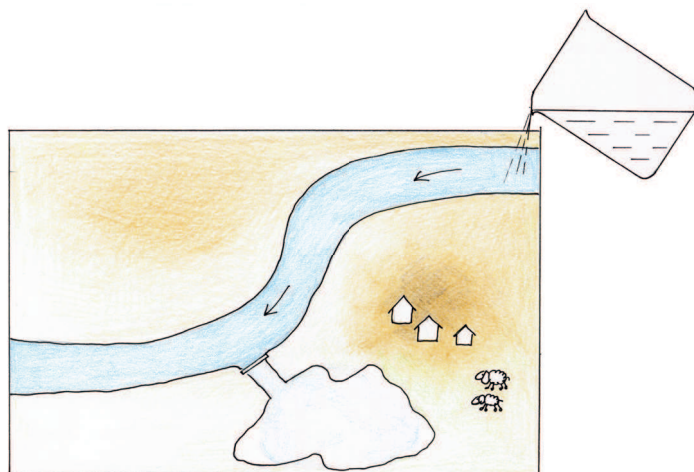
- Készítsünk papírból házakat, háziállatokat!
- Az üveglapba tegyünk nedves homokot! Egyengedd el úgy, hogy legyen rajta magasabb és alacsonyabb térszín!
- A mélyebb térszínbe készítsünk kanyargó folyómedret!
- A rajz alapján készítsük el a „fokot”, melyet kössünk össze egy érrel/ csatornával, a csatornát egy műanyag lappal, vagy mikroszkóp tárgylemezével zárjuk el a medertől!
- A magasabb térszínre állítsunk házmodelleket, melyet papírból készítettünk!
- Engedjük fel óvatosan vízzel a folyómedret! Amikor kilép a mederből a víz, vegyük el a tárgylemezt a csatornából!

Megfigyelési szempontok:

- Mi történik a vízzel?
- Miért előnyös fokokba engedni a vizet?

Mit tapasztaltál?

A víz a csatornán a fokba áramlik, ha megfelelően töltjük a vizet a mederbe, a színes gyöngyök is a fokba áramlanak, amelyek a halakat szimbolizálják.. (Erre feltétlen hívjuk a fel a diákok figyelmét!)

Mire következtetsz?

A fokgazdálkodás nemcsak az árvíz elvonulását és a védelmet segítette, hanem az emberek számára halat, nádat, vályoghoz szükséges anyagot is biztosította! Érdemes megemlíteni diákjainknak, hogy a folyószabályozások előtt a magyar nép halfogyasztó nemzet volt, édesvízi halakat fogyasztottunk.

Tudod –e? Mi a Vásárhelyi- terv?

Alapelve a fokgazdálkodáshoz hasonlít: a nagyvíz idején az árhullámot vízelvezetőkön keresztül tározókba vezetik, de az elvezetett vizet nem használják gazdálkodásra, hanem az árhullám levonulása után az visszakerül a folyómederbe.

Nézz utána! Mi volt az egyik legjelentősebb állati eredetű fehérjeforrása a magyaroknak a folyószabályozás előtt!

Az édesvízi hal. Az árterekben árvíz idején nagy mennyiségű hal került, ezeket halászták, fogyasztották. A folyószabályozásokat követően a fokok megszűntek, az édesvízi hal pedig lassan eltűnt a magyarok étlapjáról.

Hallottad-e?

A tanya szó eredeti jelentése a halászhelyhez kötődik. Olyan terület vízmelléki halászhelyet jelentett, ahol a halászok szerszámaikat tartották.